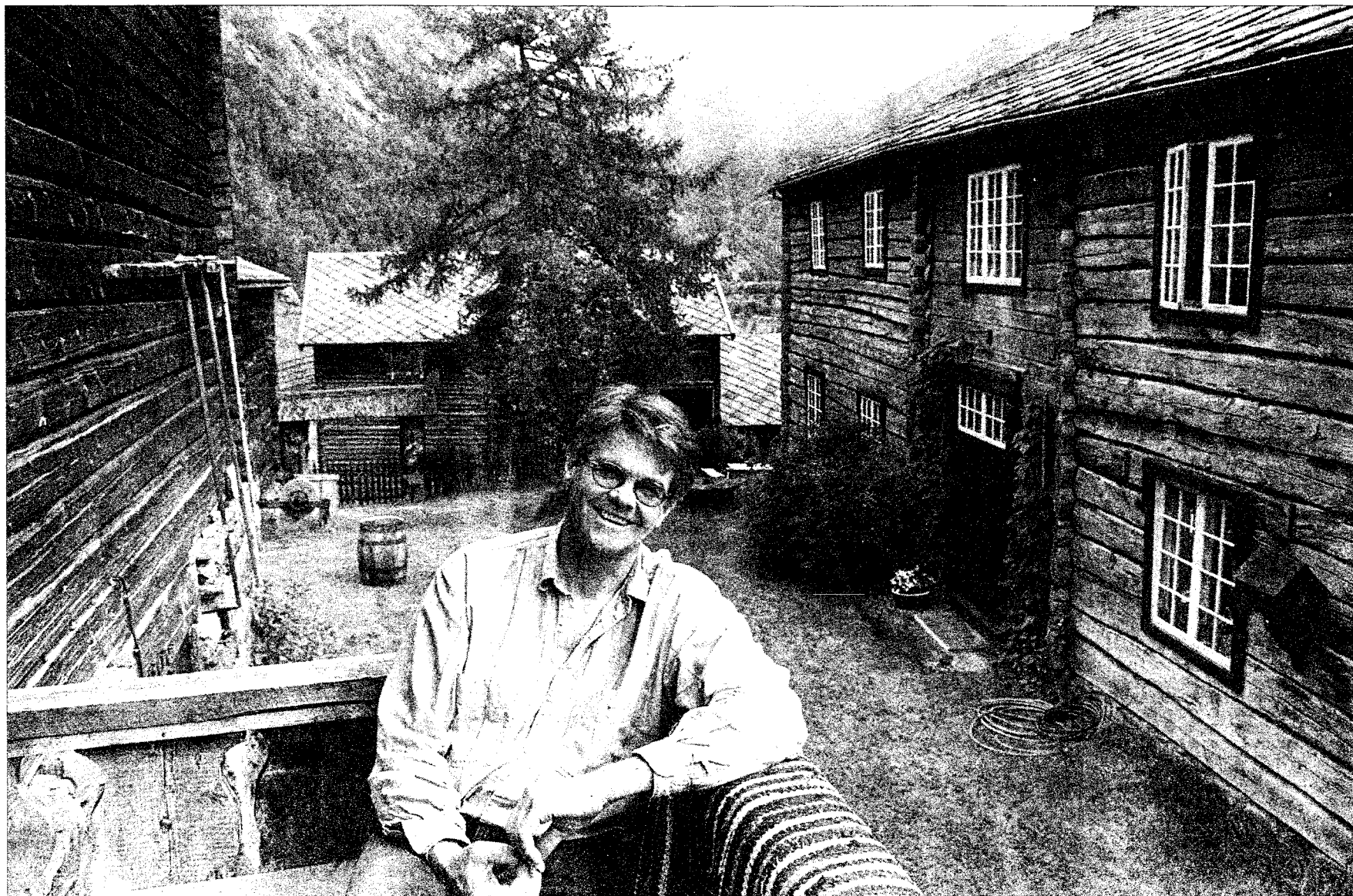

Jeg er en bondetamp fra Bøverdalen, sier Christian Sulheim med et godt norsk flir. Han drar til EU-hovedstaden med munnspill, lusekofte og fem kilo dokumenter. Bonden fra annerledeslandet skal lede EU-samlingen om et nytt nettverk for kultur- og miljøvernoppgaver i Europa.

DETTE ER
NORSK
KULTUR-
ARV

114427

Kultur-freak fra fjellheimen

RIE BISTRUP
BRYNJULV AARTUN (foto)

Peer Gynt og Askeladden hører eventyret til. Christian Sulheim følger opp tradisjonene. Den ene dagen finner han en stusslig stue, morken av eide, som han tar ned og setter opp att på helmetunet. Riksantikvaren daterer den tilbake til 1350. Neste dag bryter han håndbak med ordfører Per Ditlev-Simonsen for å få fortgang i planene om å vitalisere Kirkeristen bak Domkirken i Oslo. På Vestbanen samarbeider han med Utenriksdepartementet og vil bygge en ambassade for Norsk Kulturarv. Og i Brussel leder han internasjonale forhandlinger og spiller munnspill ved kveldsleite.

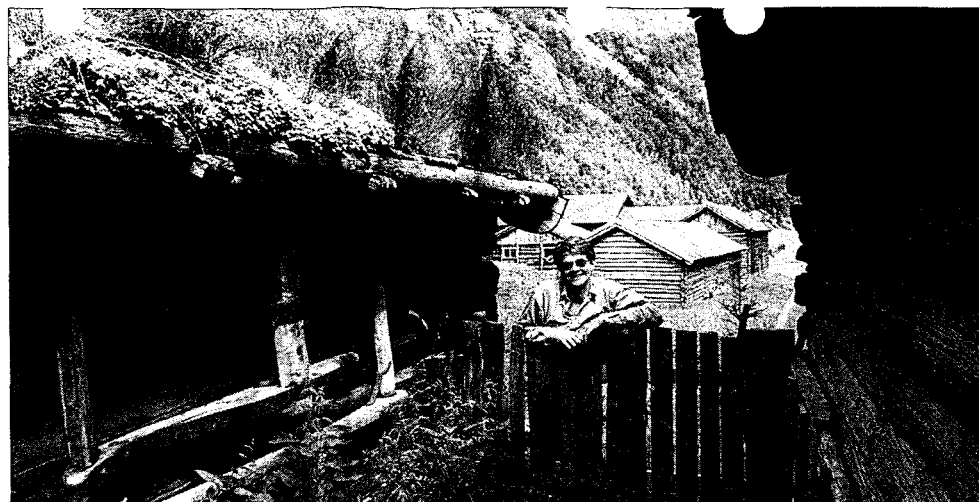
Skal du finne kilden, må du gå mot strømmen, er hans livsmotto. Men i går fulgte han med strømmen til Peer Gynt-spelet på Golå, i høvelig sel-skap med kulturminister Turid Birke-land. Hun kastet glans mens han over-rakte Olavs-rosa til Peer Gynt-spelet, på vegne av Stiftelsen Norsk Kulturarv.

– Men si meg, Sulheim, kan du hånd-tere møkkgreip?

– Bli med heim på garden og se sjøl, svarer han lunt.

Bunad og møkkgreip

Sulheim ligger under Lomseggi, et dusin kilometer fra Lom, ved porten til Jotunheimen. Prins Philip var på besøk i august i fjor med WWF, Verdens Na-turfond, og i år kommet annet fint folk. Sulheim tar slikt med vennlig verdig-het. Han er trygg på seg og sitt og det han står for. Slik blir det vel når en bor på en gard med 900 års ubrutt slekts-tradisjon.

EVENTYR: Sulheim er som skåret ut av folke-håndverkstradisjoner opp gjennom århundre-ne. Våningshuset er fra 1600-tallet og den eldste stua fra 1350. Bordet i gil-dehallen 7 meter langt – det imponerte selv prins Philip, forteller Christian Sulheim.

Det er vanlig hverdag med gards-arbeide. Bonden har byttet bunad og sølvkniv med blåskjorte og møkka-greip. På morrakvisten har han slått friskt gras til kalvene, nå skal han vøte på stabburstaket. Det er alltid noe å henge fingrene i når en har 18 hus, selv om gårdsdriften er forpaktet bort.

– Er det en forpliktelse eller en glede å arve en slik gard?

– Du spør som du har vett til, svarer han. – Jeg er vokst opp i denne av-kroken. Røttene stikker dypt. Men jeg hadde lyst til å bli kunstner. Jeg maler og skjærer i tre, spiller trekkspill, gitar og munnspill. Denne sølvspenna har jeg laga sjøl. Jeg liker å få ting til å vokse mellom hendene. Likevel ble det til at jeg tok landbruksutdannelse. Da det var unnagiort, tok jeg jus og historie og leste noen språk. Men bakom sang gar-den. Og da får ville bli kårkall, slo jeg til og ble bonde på ættegarden.

Stridsøks for kultur

Det var ikke småtterier 29-åringen overtok i 1980. Og han har forpaktet ar-ven vel. Sulheim var en av de første gar-dene i landet som ble fredet. Naturlig nok: Gården er som skåret ut av folkeeven-tyret med de beste håndverkstradisjoner fra de forskjellige år-hundrer. Langbordet i gildehallen er fra 1200-tallet – syv meter langt.

Bjørnefellen og ulve-skinnspeisen henger ved høysetet. Da de brøt opp gulvet i 1950 for å legge nytt, fant de brynje og stridsøks fra vikingtiden.

– Hva bruker du stridsøksen til?

– Til kamp mot like-

gyldigheten i Kultur-Norge. Mot byrå-kraati og sendrekthet i de etater som skal forvalte vernearbeidet. Jeg ønsker en folkereising for kulturvern.

– Beina på jorda nå, Sulheim. Hvor-for skulle folk på Majorstuen og Bøler og de fine fruene på Øvre Singsaker in-teressere seg for det du kaller norsk kulturarv?

– Fordi vi faktisk har en felles og norsk kulturarv. Alle har en plass i hjer-tet for noe som hører denne kulturar-ven til. Det kan være en bunad eller en slirekniv, en rose malt bolle eller et mangletre. Men det behøver ikke være bondeantikviteter. Bymiljøet har også sine særegne ting som har gått gjen-nom forfedrenes hender og inn i vår egen arv. Jeg kaller det vårt arvesølv. Det vi får i arv gir oss identitet og bal-last i forhold til påvirkninger utenfra.

Sjølode bønder

Sulheim har eventyret i seg. Slekter vel litt på Peer Gynt. Med Bukkerittet og Gjendineggen på repertoaret. Han er lysten i blikket og slenger overmodig med luggen. Griper gitaren og tar en trall:

«vinden leikar i kate sprett foten dansar og auga ler...»

– Du ble vel oppfattet som en avansert bygde-tulling da du kom med denne vernetanken?

– Det var ikke fritt for anna, nei.

– Og får du det nå som du vil, freder du he-le Norge?

Sulheim lar seg ikke provosere. Med et mun-tert tjohei hvirvler han oss inn i én times kultu-rell runddans. Konklus-

sjonen er lettfattelig: – Det er tull å ver-ne gamle hus og miljøer uten å vite hva de skal brukes til. Hva skulle jeg gjort her på Sulheim hvis jeg ikke kunne dri-ve gardsbruk?

– Driver du godt?

– Det må en gjøre, ellers blir det svelt ihjel. Du blir ikke rik av å drive en fred-et gard.

– Men du får vel tilskott – som alle bønder?

– Jeg stjæler såvisst ikke skatteskil-lingene til godtfolk, sier han og slår ne-ven i bordet. – I årenes løp har jeg be-talt over 800 000 kroner i avgifter til staten, 15 ganger mer enn det jeg har mottatt i kostnadsdekning. Men jeg er ikke på tiggerstien. Å ta vare på kul-turarven er ikke bare en offentlig opp-gave, det krever en felles innsats hvor alle er med, ikke minst næringslivet. Fredede hus gir ikke levende lokal-samfunn hvis ingen kan bo og arbeide der. Vi må tilpasse og utvikle kul-turarven.

– Den norske bonden er ganske sjøl-god?

– Ja. Hver bonde er konge på sin haug. Derfor ble det nei til EU. Sjøl sa jeg ja.

Prinsen og kremmeren

Sulheim er fredet, men på garden er det liv. Trillingene Live, Mari og Ole Kristen tumler på tunet med hunde-valper. Sauene breker bak skigarden. Oksekalvene remjer, kuene rauter. 17-åringen driver på med traktoren og eldstejenta på 19 år er på vei til Otta for å skaffe seg bøker til psykologistudier. Husfrua, Magnhild, går rundt som en godvakter-Maren og stiller med sitt. Ute og inne. Og forbereder seg på et nytt skoleår. For det er ikke nok å være mor til fem, ha oppsyn med 18 hus, 20 melkekyr, 35 storfe, et hundre-talls sauer og et dusin kalver. Hun er

også lærer på Odda skole i Bøverdalen.

– En kunne ikke klart seg uten dykti-ge kvinner, sier Sulheim. Kvinnene er kulturbærere og forvalter den kultu-relle kapitalen.

– Det er festtale-preik som hører hjemme med bunad og bringesølv. Gjenta heller det du sa da Rimi-Hagen landet nede på jorden med helikopter til WWF-middagen. Etter prins Philip.

– Nei.

– Det var kanskje han som betalte gildet?

Sulheim svarer ikke. Men sier etter en bondepause: – Stein-Erik Hagen er en allright fyr. Raus, romslig og sam-funnsengasjert.

Berntsen i Jomfruburet

Da Thorbjørn Berntsen var på Sul-heim med Stortingets miljøgruppe og riksantikvaren, stangnet han hodet i trappen til Jomfruburet så det ga gjen-lyd i tømmerveggene. Men Berntsen er tykkskallet og sto løpet ut. Med kul i huet.

– Miljøverndepartementet burde være en bedre støttespiller, sier Sul-heim. – Jeg håper Birkeland er på opp-løpssiden. Forleden sa hun: «Jeg ser in-gen andre steder å oppnå lykken enn i fellesrommet, det vil si i naturen.» Det lover godt. Kulturen bør konkurrere om bevilgninger og sponsorstøtte på lik linje med idretten. Norge blir neppe noe bedre land å bo i om en annen nordmann går raskere på ski enn en og annen utlending. Det er kanskje viktig, men det står ikke i noe forhold til pen-gesløyningen til støtte for idretten.

– Hvorfor er det så mange rikinger i WWF og Norsk Kulturarv?

– Prins Philip har gitt det beste svar-et. Da han fikk det samme dumme spørsmålet av TV 2, svarte han: «Det er ikke forbudt for bemidlede å engasjere seg i kultur.»

■ Norsk Kultu-rarv stiftet i Vågå i 1993. Pådriver Christian Sul-heim, som fort-satt er daglig le-der. Norsk Kul-turarvs motto er vern gjennom bruk.

■ Hovedbøl i Vå-gå med åtte an-satte.

Ble i juni i år inn-valgt i det presti-sjetunge CHAIN, som driver med kunst og kulturin-formasjon over telenettet. Nøk-kelperson Vigdis Finnbogadottir.

■ Medlemmer i Norsk Kulturarv: 22 kommuner og fylkeskommuner, organisasjoner og bedrifter. De

største er Store-brand, Fokus Bank, Norges Bondelag og Elo-pak. Jevnt tilsig av enkeltmed-lemmen.

■ Formål: Å medvirke til at vår kulturarv vernes gjennom aktiv og inntekstgivende bruk. Og å syn-liggjøre og mar-kedsføre kultur-arvtillat.

■ Olavsrosa er kvalitetsmerket som viser pub-likum hvor de kan finne spennende og interessante opplevelser med røtter i vår kultur-arv.